

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Selonteko on kokonaisuudessaan erittäin ajankohtainen ja tarpeellinen asiakokonaisuus maahanmuuton, kotoutumisen ja yhteiskunnan vastaanottavuus- ajattelun uudistamisen näkökulmasta. Suomen tulee varautua monimuotisempaan ja kansallisuuksiltaan rikkaampaan yhteiskuntarakenteeseen. Suomi tarvitsee väestön ikääntymisen ja vähenemisen vuoksi positiivista maahanmuuttoa. Myös selonteon sisältö ja esitetyt toimenpideuudistukset ovat erittäin ajankohtaisia, huomioiden Suomen poliittisen keskustelukentän ja oikeistopopulismin poliittiset mielipidelinjaukset. Mielestäni selonteko avaa hyvin perusteet maahanmuuton merkitykselle ja Suomen lähitulevaisuuden kehittymiselle, mutta myös konkreettisille toimenpiteille, joita hyvä kotoutuminen tarvitsee.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

Hyvä lähete ja taustoitusosuus koko selonteolle. Avaa asioita, minkävuoksi maahanmuutto- ja kotoutuminen tarvitsee uudistumista. Sivulla 7 kootut liittymäpinnat kuvaavat hyvin kokonaisuudistuksen tarvetta. Tämä osio on kootusti hyödyllistä tietoa myös arjessa tehtävään kotoutumistyöhön. Se avaa hyvin eri käsitteet ja asiakokonaisuudet, joita maahanmuutto- ja kotoutumiskeskustelussa tarvitaan, kuten myös yhteiskunnallisessa keskustelussa. Erityisen ilahtunut olin s.18 nostosta, jossa tuotiin esiin maahanmuuton / sosiaalisen tuen kustannuksia. (Tästä poliittinen populismi nostaa vain Kelan maksut esiin!)jne.

6. Kotoutumisen edistämisen nykytila. Kotoutumisajan käsite jää edelleen hieman epämääräisen mittaiseksi - ja käsitteenä. Mitä siihen kuuluu, mitkä ovat siihen liittyvät "etuudet" ja onko niitä loppujen lopuksi olemassa? 6.2. Kotoutumisen ja maahanmuuton parissa työskentelevien koulutus pitää nostaa vahvemmin esiin. Myös kunnan eri palveluissa toimivien henkilöiden tietämystä kotoutumisesta ja maahanmuutosta tulee vahvistaa. 6.2 kappale on hyvin tärkeä kokonaisuus.

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

7.1 Esityksessä oli erittäin hyvää nostaa esiin kotoutuminen osaksi kaikkea yhteiskunnallista kehittämistä. Se on pitkä prosessi, mutta asian vahva lanseeraminen osaksi eri yhteiskuntapolitiittisia linjauksia on tärkeää - kotoutumisen, maahanmuuton ja yhteiskunnan vastaanottavuuden onnistumiseksi ja toisaalta myös osaksi normaalia arjen toimintaa. Painotettava koko palvelujärjestelmää ja kotoutumisen valtavirtaistamista.

Kotoutumisen koordinaatio alue- ja paikallisella tasolla. Elyjen rooli entistä tärkeämpi. ELY:hin pitää turvata riittävät resurssit kotoutumiseen ja maahanmuuttotyöhön. Nykyinen aluejako ei toimi, on vain nimellinen työnjako, kukin ELY on tasa-arvoinen toimija ja siellä maahanmuuttoasiantuntijoiden työ tulee saattaa tasa-arvoiseen asemaan "suuralueiden" maahanmuuttopäälliköiden työnkuvan kanssa. Nykyinen aluejako on historiaa, ja aiheuttaa eriarvoisuutta palkkauksessa ja virka-asemassa. Yhteistyötä toki tehdään alueiden välillä muutenkin. Tuo AVI:en rooli ei käytännössä näy mitenkään. AVI:n rooli näkyy kuntien järjestämissä palveluissa, mutta AVI:lla ei ole käytännön roolia aluetason maahanmuuton toimissa / hallinnossa. Myös hyvä, että kuntien asema ja eritasoiset palvelut nostetaan esiin, palvelujen saatavuus on turvattava eri puolella Suomea nykyistä paremmin (Ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämien, valtakunnallisia palveluita digitaalisesti, lähipalveluiden rinnalla). Merkittävä asia pineten kuntien kohdalla, jotka halusivat kansainvälistyä ja kehittää maahanmuutto-osaamistaan myös tätä kautta, mutta joilla itsekseen on pienet resurssit.

Kuntien korvausrakenteen uudistaminen suhteessa maahanmuuttajaväestön osuuteen kunnassa on myös tärkeä uudistus. On hyvä, että korvausasia ennakoidaan myös SOTE- uudistuksessa. Lähiöohjelma ja asuminen on jäänyt hyvin taka-alalle, sen näkökulmaa tulisi nostaa vahvemmin esille ehkäistessä segregoituneita asuinalueita. Lähiöohjelmaa ja siihen rahoitusta tulee ehdottomasti jatkaa v 2022 jälkeen. Tiedolla johtamista ja kokonaistietokannan sujuvaa yhteiskäyttöä pitää edelleen kehittää ja vahvistaa.

7.2 Osaamisen kehittäminen ja yhteiskunnan vastaanottavuus; asiakokonaisuus tärkeä, kolmannen sektorin palveluiden turvaaminen on paikallistasolla tärkeää. Käytännössä välityömarkkinat ovat usein ainoita polkuja edetä työllisyyden ja koulutuksen alkusaralla. Välityömarkkinat ovat kehittyneet ja toimivat hyvin työllisyyden ja oppilaitosten yhteisessä verkostossa. Välityömarkkinatoimijat ovat myös kehittäneet omia toimintojaan laadullisesti, jolloin ne pystyvät esim. toimiman oppimisympäristöinä koulutuksen eri vaiheissa.

TE- toimistojen ohjausosaamista / kuntakokeilun toimijoiden ohjausosaamista tulee vahvistaa . Ruotsin Snabbspåret-mallin tuominen myös Suomeen lisää kouluttautumismuutoksia.

7.2.2 Työelämän vastaanottavuus on nostettava vahvasti esiin eri kotoutumis- ja maahanmuuttokeskusteluissa. Rakenteellisen syrjinnän purkaminen, syrjinnän tiedostaminen ja puuttuminen vanhoihin rakenteisiin kunnan ja työelämän käytännöissä, edistää arjen kotoutumista. Nykyisen ETNO:n voimavarat eivät ole riittäneet tähän työhön - ja se on ollut liian erillinen ohjelma suhteessa maahanmuuton työllisyyden tavoitteisiin. Työelämän monimuotoisuus-ohjelma on erittäin tärkeä väline kehittää tulevaa työelämää ja työelämän käytäntöjä.

Ammatillinen koulutus. II- aste ja ammatillinen koulutus on edelleen pääväylä koulutukseen ja ammattiin, niillä joilla ei ole koulutustaustaa tulleessaan Suomeen. OPVA- opinnot ovat erittäin hyvä avaus polussa opiskeluihin, OPVA- opintokokonaisuutta tulee edelleen kehittää, että ne olisivat jo osa tulevaa ammattiin opiskelua. II-asteen opettaja ja ohjaaja- resurssit pitää olla riittävät, jota ne nyt eivät ole, erityisesti maahanmuuttajataustaiset tarvitsevat enemmän ohjausta, edetäkseen opinnoissaan. Omaehtoisesta opiskeluaikaa pitää pidentää 2 vuodesta, että opinnot eivät keskeydy taloudellisiin edellytyksiin. Maahanmuuttajille soveltuvia pätevyyskoulutuksia pitää edelleen

kehittää, että pätevyitysmiskoulutukseen pääsy, tarjonta ja varsinainen koulutus eivät muodostu kynnykseksi rekrytoida ulkomaalaista työvoimaa, etenkin SOTE-alalle. Ja että myös tänne tullut työntekijä kokee, että hän voi edetä ammattipätevytyksensä Suomessa.

7.3 Terveystta ja hyvinvointia sosiaali- ja terveystpalveluilla. Tämä osio tulee nostaa selkeästi esiin, nyt SOTE- uudistuksen yhteydessä, monissa kunnissa koko kotoutumis- ja maahanmuuttotyö on edelleen mietetty Sote- palveluiden vastuualueelle, mitä se suinkaan ole. Tällähetkellä se saattaa vääristää kotoutumispalveluiden kuvaa ja rajaa kunnissa kokonaisvaltaista maahanmuuton ja kotoutumispalveluiden kehittämistä.

7.4 Edistetään kotoutumista tukemalla perheitä. Maahanmuuttajaperheet ja eri vähemmistöt on huomioitava aidosti LAPE- ohjelmassa ja edelleen käytännössä kuntien tekemässä perhetyössä. Huolehdittava tässäkin riittävästä resursseista ja tarvittavasta erityisosaamisesta. Alaikäisen yksintyöleiden palvelujärjestelmää on edelleen kehitettävä.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Kappaleessa on hyviä esityksiä kotoutumisen käynnistämisen nopeuttamiseen. Esitys kuntapaikkojen varaamisesta ja sopimisesta kuntien kanssa vain kiintiöpakolaisille, ilman huoltajaa tulleille alaikäisille ja muille erityistä tukea tarvitseville on perusteltu esitys. Samoin esikotouttava työ vastaanottokeskuksissa. VOK- työskentelyssä pitää päästä eri yksiköissä samansisältöisiin toimintoihin (laatu), niin että oleskeluluvan saanut turvapaikanhakija on samanarvoisessa lähtö- ja valmiustilanteessa, siirtyessään kuntaan (eri puolella Suomea) .

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

Tämä on tärkeä kokonaisuus. Nyt käynnistynyt Ohjaus- ja neuvontapalveluiden hankekokonaisuus on hyvä ja tarpeellinen - erityisesti alueilla, joissa on pitkät etäisyydet ja useita hyvinkin erilaisessa maahanmuuttotilanteessa olevia kuntia / kaupunkeja. Tämä on hyvä aloitus. Mutta 1- 2 vuotta on liian lyhyt aika kehittää maakunnallista palvelumallia. Toki tämä on käynnistänyt hyvän prosessin ja etenee, haasteena vain on saada kuntia kiinnostumaan asian tärkeydestä ja panostamaan myös rahallisesti asiaan. Tässä vaadittaneen hieman valtakunnallista patistamista. Ajankohtaiseksi asian myös tekee SOTE- palveluiden uudistus. Nyt vihdoin maahanmuuttotyö ja kotoutumispalvelut tulisi nähdä laajemmin koko kunnan kotoutumispalveluna, ei vaan sosiaali- terveystpalveluiden alaisena toimintana. Rahoituslupauksia asialle pitäsi saada v 2022 jälkeenkin. Sote-palveluiden eriytyessä jäljelle jäävät kunnan voimavarat rahallisena resurssointina ovat hyvin erilaiset ja pienemmissä kunnissa tosi pienet. Ohjaus- ja neuvontapalvelupisteiden kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää jos ja kun tämän selvityksen asiat etenevät. Viestinnässä (TEM - kunta) on korostettava tulevaa kunnan koordinaatiovastuuta. taloudellisilta resursseilta kuntien ohjaus- ja neuvontapalvelut on turvattava myös v. 2022 jälkeen.

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Kyllä, voidaan uudistaa kotoutumista esitetyllä tavalla, eli luodaan Kotoutumisohjelma - käsitteenä ja toimenpidekokonaisuutena kotoutumiseen. Esitetty sisältö tuo selkeyttä maahanmuuton kotoutumiseen, mutta muutos vaatii vahvaa viestinnällistä ohjausta, että toimenpiteet ja palvelumuutos käynnistyy tasapolisesti koko maassa. s. 53 sininen laatikko on Ok ja strateginen suunnan muutos kotoutumisjärjestelmän uudistamisessa.

10.1. tavoite työllisyyden, kielitaidon ja yhteiskunnallisen tuntemuksen lisäämiseksi on perusteltua. Tärkeää on tunnistaa yksilölliset tarpeet ja sen mukainen jatko-ohjaus . Erityistä tukea tarvitsevien

tilanne tulee huomioida ja liittää siihen nykyistä vahvemmin työ- ja toimintakyvyn arviointi ja sen mukaiset palvelut. On myös hyvä, että panostetaan vahvemmin peruskielitaidon hankkimiseen ja huomioidaan myös ne, joille se on haasteellista saavuttaa.

10.2 Työvoiman ulkopuolella oleville suunnattu vahvempi toiminta ja velvoittavuus on perusteltua, pitkäjänteisenä kotoutumisen toimintana. Koto- koulutuksen muodot tulee joustavasti palvella myös tätä kohderyhmää. Kotona lapsiaan hoitavat äidit, perheiden kotoutumissuunitelmat ja LAPE-toimintojen yhteistoiminta tulee varmistaa. Kotoutumisohjelman palveluita tulee tarjota myös pitkään Suomessa asuville maahanmuuttajille. Tämä on mahdollisuus heille. (esim. perhesyistä , avioliiton kautta tulleet puoliset).

10.3 Yhteinen kotoutumisen johdantojakso on hyvä uudistus. Ja toivonmukaan ns. "kahden polun järjestelmään" saadaan selkeyttä ja parannettua työnjakoa ja samalla yhteistyötä Te- palveluiden ja kunnan kanssa. Yhteinen johdantojakso TE- palvelun asiakkaille ja työvoiman ulkopuolella oleville on hyvä alkustartti molemmille ryhmille. Yhteinen johdantojakso antaa palvelupoluille tasa-vertaisen lähtötilanteen (mm. osaamisen tunnistaminen, tarpeiden kartoitus, yhteiskuntaorientaatio).

Se mitä viestinnällisesti tulee selkeyttää, kun tätä uutta Kotoutumisosohjelmaa lanseerataan käytäntöön tulee sisältöä/ terminologiaa / seuraavia askeleita täsmentää; kaavoina visuaalisesti; Kotoutumisohjelma-> Johdantojakso -> kotoutumissuunnitelma -> kotoutumiskoulutus-> työllistymissuunnitelma jne.

Kotoutumissuunnitelmien tekemisen yhteydessä tekstissä toivotaan tiiviimpää yhteistyötä TE-toimistojen ja koulutukseen liittyvien suunnitelmien kanssa. Tämä on helpompaa ja luonnollista, jos kouluttajana ovat paikalliset koulutusorganisaatiot. Kilpailutuksen myötä kouluttaja voi olla joku muu, muualta tullut uusi koulututtaja - yhteistyöverkoston rakentamisessa saattaa olla silloin olla haastetta? ! Omakieliset yhteiskuntaorientaatiot tulee ottaa osaksi johdantojaksoa, tässä pitää huolehtia pysyvä rahoitus asialle, että se toteutuu kattavasti koko Suomessa. s. 59 sininen laatikko on hyvä. Harvempaan asutuilla alueilla kotoutumiskoulutuksen järjestelyissä tulee tehdä yli maakuntarajojen yhteistyötä. Se takaa erilaiset koulutukset (vrt. pääkaupunkiseudun koulutuksen mahdollisuudet tarjota eri koulutuksia). s. 62 sinisen laatikon yhteenveto on hyvä. Erityisesti nostan vahvennetun tuen tarvitsevien maahanmuuttajien koulutustarpeet. Koulutuksen rahalliset resurssit on turvattava oppilaitoksille, mm. vapaan sisivistyksen koulutukset ja aikuisten perusopetus.

10.3.3 Kotoutumiskoulutuksen päättöarviointi pitää liittää luontevasti koulutuksen ja oppimisen arviointiin, ettei siitä tule "populistisesti mitään kansallista kielitestiä". Toisaalta on hyvä, että lähtötaso- ja päättöarviointi yhdenmukaistetaan.

s. 67 puhutaan maahanmuuttajien osaamiskeskuksista ja niiden roolista ohjata asiakkaita moniammatillisesti työelämään ja koulutukseen. Osaamiskeskuksia on vain suurimmilla maahanmuuttoalueilla/ - keskuksissa. Vastaavaa toimintaa tulee levittää osaksi Ohjaus- ja neuvontapalveluiden toimintaa koko maassa. Myös pysyvän rahoituksen turvaaminen on kestävä toiminnan edellytys.

10.4 Kotoutumisohjelman kesto, esitys 2 vuotta + 1 tai 2v + 2v, riippuen yksilöllisestä harkinnasta ja tarpeesta riippuen. On ok ja toiminnallisesti hyvin perusteltu selonteossa. Vaatimus 1 vuodesta ei toimi. Omaehtoisen opiskelun edellytykset tulee turvata muuttuneessa mallissa.

10.5 Kotoutumisohjelman järjestsämisvastuita tulee selkeyttää ja siirtyä monialaiseen yhteistyöhön. Niinkuin selonteossa esitetään. Selonteon myötä strategiseen viestintään pitää panostaa, että kunnat "ihan oikeasti ymmärtävät kotoutumiskoordinaation vastuun" ja työnjaon SOTE- uudistuksen

myötä. Kunta on luonnollinen taho, jolle kotoutumisen koordinnoin vastuu kuuluu. Monialaiseen yhteistyöhön mm. kumppanuusohjelmatyön mukaisesti pitää olla resursseja, että toimintaa pystytään käynnistämään ja vahvistamaan, tämäkin koordinaatio kuuluisi luontevasti Ohjaus- neuvontapalveluiden verkostotyöhön.

10.6 Mallin kustannuksissa pitää huomioida kestävä rahoituspohja. Nyt Ohjaus- ja neuvontapalveluille on v2021 - 2022 erillistä rahoitusta. Jatkossa kuntien tulee saada toimintaan joko valtionosuutta suhteessa maahanmuuttaja väestöön (tai korvamerkittyä rahaa) tai korottaa valtion maksamia laskennallisia korvauksia. Tekstissä mainitaan Johdantojakso kunnalle uutena tehtävänä, myös sen sisältämä omakielinen yhteiskuntaorientaatio, näille tulee olla oma rahoitus. Ehkäpä näitä uusia toimintojen rahoitusvastuita kunnalle vois yhdistää ?

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Talent Boost toiminta pitää saada koko maata kattavaksi toiminnaksi. Ely- keskuksilla on elinkeinopolitiikan rahoittajana ja yhteistyöverkostotoimijana yhdessä TE- palveluiden yritysten työvoimapalveluiden kanssa - koordinoinnissa merkittävä rooli. Työ tehdää alueella yhteistyössä Maakuntaliiton, suurimpien kaupunkien, kuntien, yrittäjien, kauppakamarin, oppilaitosten kanssa.

s. 79 sinisen laatikon yhteenveto on hyvä. Samanaikaisesti alueella tulee vahvistaa, että maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalvelut palvelevat myös työperäisiä maahanmuuttajia.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

Selonteko tuo alueelle ja kuntiin uusia vastuita ja tehtäviä kotoutumiseen ja maahanmuuttoon liittyen. Vanhaa toimintatapaa joudutaan uudistamaan. Kumppanuusohjelman esitykset ja s. 81 koonti on hyvä pohja lähteä edistämään uudenlaista aktiivista ja monimuotoisempaa verkostoyhteistyötä maahanmuuton ja kotoutumistoimijoiden kasken. Kumppanuusohjelma myötä verkostoyhteistyöhön voidaan kytkeä luontevasti myös muu " ei varsinainen kotoutumistyö", liittää yhteistyöhön organisaatioita, jotka ovat yhteistoimijoina maahanmuuton ja kotoutumisen kanssa. Kumppanuusohjelmalla vahvistetaan järjestötyön pohjaa.

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

Hyvät väestösuhteet ovat toimivan yhteisön ja yhteiskunnan turvallisuuden pohja. Hyvät väestösuhteet terminä ei ole vielä hyvin tunnettu - tai sitä ei ainakaan laajasti käytetä, vaikka se ilmaisee hyvin, siitä mitä odotetaan hyvästä yhteiskunnallisesta toimivuudesta ja osallisuudesta. ETNO:n lanseeramana termistönä se toki on jonkinverran tuttu, mutta vielä liian suppean ryhmän käytössä.

Hyvät väestösuhteet on hyvä otsikko kun halutaan puhua rasismista tai syrjäytymisestä ja niiden ehkäisystä. Myös tähän työhön tulisi olla resursseja enemmän. Hyvistä väestösuhteista on puhuttava ja toimittava niiden eteen - samanaikaisesti, kun toimitaan muiden selonteon tavoitteiden toimenpiteiden kanssa, nämä asiat kulkevat yhtämatkaa ja tukevat yhteisten tavoitteiden saavuttamista.

s. 84 sinisen laatikon toimenpide-ehdotukset ovat hyviä.

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

-

Sokka Irja
Etelä-Savon ELY-keskus